Sensommarlek – lövvårtbitarens (Orthoptera: *Leptophyes punctatissima* Bosc) parning dokumenterad

OLLE HÖGMO

Lövvårtbitaren är något av en doldis bland våra hopprätvingar. Den lever i buskage och uppe i trädkronor där den är svår att upptäcka. Det är en av de mindre vårtbitararterna (kroppslängd 10-17 mm) och den har ljusgrön färg med karakteristiska mörkröda punkter. Sången är dessutom svag och kan bara uppfattas på någon halvmeters håll. Därför är det ofta lätt att missa arten även om den kan vara relativt vanlig på sina ställen. Ett sätt att leta är att titta efter de typiska gnagmärken som nymferna åstadkommer på till exempel björnbärsbuskarnas blad (Nielsen 2000).

Ett annat sätt att registrera arten är att använda ultraljudsdetektor, vilket beskrivs av bland annat Ahlén & Degn (1980). Både honan och hanen är i stånd att stridulera, vilket är mycket ovanligt bland våra vårtbitare. Hanen kallar, honan svarar. Under sådan växelsång rör sig hanen mot honan, också detta är ett ovanligt beteende. Normalt brukar det omvända förhållandet vara förhanden.

Med hjälp av en ultraljudsdetektor kunde konstateras att lövvårtbitaren var ganska vanlig i trädgårdar i Viken i nordvästra Skåne sensommaren 1991. Ljumma kvällar tycktes det sitta spelande hanar lite varstans i byn. Vuxna individer sågs dessutom i antal på buskar och örter på flera lokaler i bygden under slutet av 90-talet. Dessa observationer gjordes ofta under blåsigt väder. Då tvingas troligen de vuxna djuren ner från trädtopparna. Ett säkert ställe att se arten tycktes under sådana tillfällen vara i björnbärsbuskagen vid badplatsen norr om Mölle på Kullaberg.

Sent på eftermiddagen den 1 september 2001 upptäcktes i en äldre villaträdgård i Viken en hona och en hane som uppenbarligen stod i begrepp att para sig. De satt på en rosbuske som växte mot en husvägg i soligt läge. Efter hand kunde kameran registrera de olika turerna i parningsbeteendet (Fig. 1-6, nästa sida).

När paret upptäcktes var den första akten alltså redan förbi. Hanen hade letat sig fram till sin hona med ledning av hennes svarssång. Under de fortsatta observationerna hördes inga fler ljud, och de båda individerna visade heller inga tecken på att stridulera (täckvingarna var ej i rörelse).

Hanen började nu att sakta manövrera så att han efterhand kom baklänges in under honans kropp (Fig. 2). Därvid tycktes någon typ av muta utväxlas. Honan visade nämligen stort intresse för något på ovansidan av hanens krökta bakkropp. Det såg ut som om hon slickade tergiterna där (Fig. 3). Liknande beteenden har beskrivits hos vinsyrsor, där hanen har en körtel på mellankroppens ovansida, och hos kackerlackor, där hanens körtel sitter just i ett tergitmellanrum på bakkroppen (Marshall & Haes 1988).

När hanen sålunda övertalat honan till parning, backade han vidare tills han faktiskt "stod på huvudet" under henne. Eftersom hanarna hos dessa insekter inte har några yttre könsorgan som kan tränga in i honan, så måste spermapaketet anbringas exakt i rätt läge. Kanske kan detta förklara de akrobatiska turerna (Fig. 5).

Strax efter detta separerade paret, och honan kröp iväg med en spermapaket utstickande ur bakkroppsspetsen. Hon verkade inte ha bråttom med att äta av den spermiefria delen av paketet, vilket annars brukar ske alldeles efter parningen. Kanske ville hon sätta sig på ett mer undangömt ställe först (Fig. 6).

Enligt Bellman (1988) brukar parningen vara i cirka fem minuter. Denna gång tog det längre tid, kanske 15-20 minuter. Möjligen kände sig djuren stressade av våra närgångna studier. En annan intressant uppgift är att både honan och hanen är kapabla till flera parningar under samma säsong (Detzel 1998). Då skulle chansen vara stor att få uppleva detta märkliga beteende. Å andra sidan, skriver samme författare, kan fortplantningen också äga rum utan föregående parning, något som blir betydligt tråkigare för den intresserade entomologen!

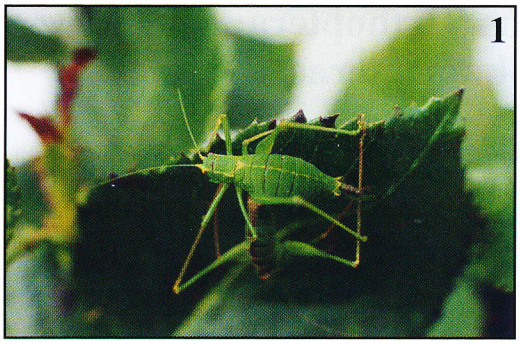

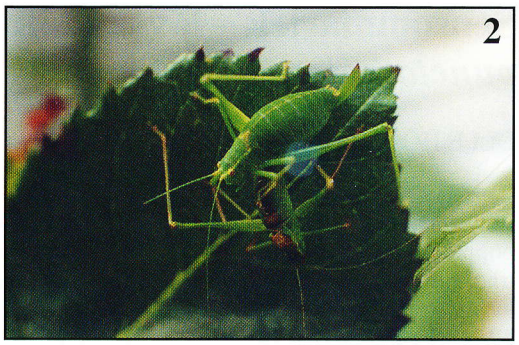

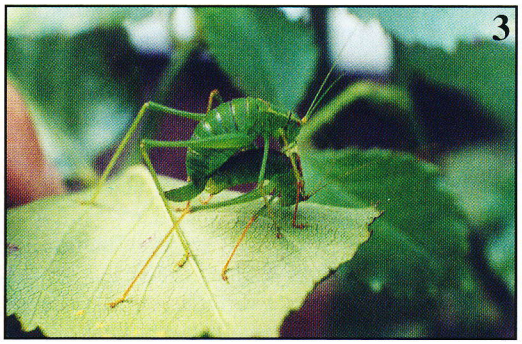

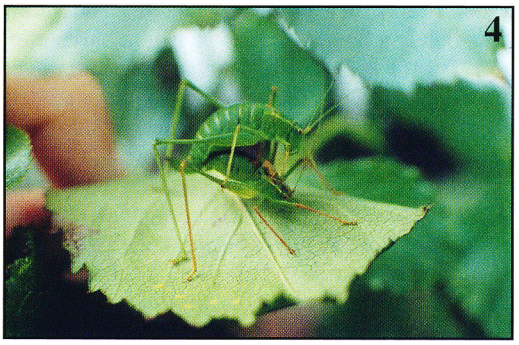

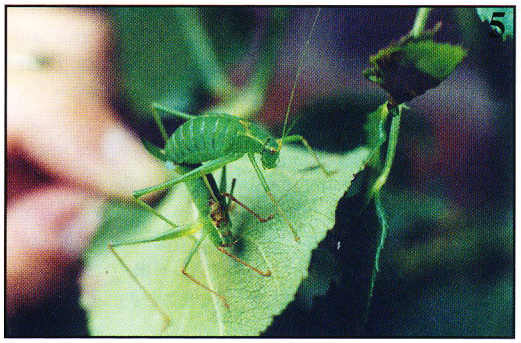

Tack

Ett varmt tack till Göran Paulson för hans intresse, hans kamratskap och hans ultraljudsdetektor och till Magdaléna Mášová för hennes hjälp vid fotograferingen.

Litteratur

Ahlén, I. & Degn, H.J. 1980. Lövvårtbitarens *Leptophyes punctatissima* sång. – Fauna och Flora 6: 265-268.

Bellman, H. 1988. A field guide to the grasshoppers and crickets of Britain and Northern Europe. Collins, London.

Detzel, P. 1998. Die Heuschrecken Baden-Württembergs. Ulmer, Stuttgart.

Marshall, J.A. & Haes, E.C.M. 1988. Grasshoppers and allied insects of Great Britain and Ireland. Harley Books, Colchester.

Nielsen, O.F. 2000. De danske graeshopper. Danmarks Dyreliv 9. Apollo Books, Stenstrup.

Olle Högmo, Järngatan 2B, SE-222 37 Lund